

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Vita Beati Aloysii Gonzagæ E Societate Iesv,
Ferdinandi S. Rom. Imp. Principis, Marchionis
Castilionensis F. Natu Maximi, Libri Tres**

Cepari, Virgilio

Coloniæ Agrippinæ, 1608

c. 6. Mittitur in patriam ad sedandas discordias, quæ inter Ducem Mantuanum, & Marchionem ipsius fratrem graues extiterant, vti in eo negotio se gesserit, feliciterq[ue] processerit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-43934

mnium aduersus eum amorem, quod arcū non semper habebat intentum, sed ad opportunitates locorum, temporum, personarum prudenter & consideratè, admirabili spiritus suauitate, sese accommodabat. itaque licet in agendo serius esset & intentus, in communi tamen consuetudine, nihil in eo tetricum, nihil molestum, sed miracomitas, lepos, affabilitas aduersus omnes. Interdum dictum aliquod argutè & ingeniosè iacere: interdum fabellam, seu narratiunculam ad hilaritatem compositam exponere: nusquam tamen à modestia, quæ religiosos decet, discedere. Atque hic B. ALOYSII primis duobus annis, quibus in Collegio Romano degit, vitæ cursus, & fructus fuit.

CAPVT SEXTVM.

*MITTITVR IN PATRIAM AD
sedandas discordias, quæ inter Ducem
Mantuanum, & Marchionem ipsius
fratrem graues extiterant. uti in eo
negotio se gesserit, feliciter-
quæ processerit.*

HOratio Gonzaga Sulphurini regulo Mantuæ nuper extincto, eius ditioni subiecta regio, quæ est in Cæsaris clientela, hære-

hæreditario iure Rudolphum Marchionem illius nepotem, successorem expectabat, nisi Dux Mantuanus quem ille heredem testamento reliquerat, prior in eam inuassisset. Ea res Martham Marchionis Castilionensis matrem relicto ad Castilionis gubernacula Rudolpho, cum tribus minoribus liberis Pragam proficisci compulit. Ibi cum Franciscus, qui hodie imperat, trium, quos, dixi, liberorum natu maximus, non amplius nouem annos natus, coram Cæsare oratione bene loquam pronunciaisset, tantam ab eo gratiam iniit, ut eum haud inuita matre, inter Ephobos suos honorarios retineret. Missus deinde ab Cæsare legatus, quem Commissarium Imperiale nominant, qui in eius vicem tantisper res Sulphurini administraret, dum re explorata ipse alterutri illud adiudicaret. Cognita causa, secundum Rudolphum Marchionem, quippe defuncto consanguinitate propinquiorem sententia dicitur. Non tamen defuerunt tartarei administrari, qui falsis rumoribus, inter hos cognatos principes odia tantopere accenderent, ut offensionibus, suspicionibusque indies gliscentibus, Sulphurinis causa, quæ ciuili adhuc more erat disceptata, inter leuissimas eorum diffensiones numeraretur: iamque tot erant in Rudolphum Marchionem criminationes oblatae, ut ingens aliqua clades metueretur.

quid

quid quod tum alij viri illustres, tum Ferdinandus Archidux Maximiliani Cæsaris frater, sæpe inter eos gratiam redintegrare frustra tentarant. Ibi rebus in vltimum prope discrimen adductis Eleonoræ Austriae Vincentij Ducis, & Marthæ, Rudolphi Marchionis matribus, vt erant pacis cupidissimæ, segetemque pessimi publici sublata[m] volebant, venit in mentem, nullum aptiorem ALOYSIO, pacificatorem, tam dubijs rebus exoriri posse. quippe qui & Duci semper carus fuerit, & apud Marchionem, quem principatu concessio, sibi totum deuinxerit, plurimum auctoritate valeat. Igitur, inscientibus filijs, communi consilio ALOYSII, qui tum Romæ versabatur opem implorant. Ille ne tranquillitatis animi iacturam aliquam faceret, neue à disciplina religiosa vel tantisper laxaretur, principiò toto animo ab his concertationum molestijs refugere. Deinde verò re tota Deo suis, lociorumque precibus enixè commendata, Patrem Robertum Bellarminum confessionum suarum cognitorem consulit. is cum quid optimum factu esset cum Deo egisset his ei verbis respondet: Eas, ALOYSII, censeo. DEO, mihi crede obsequeris. Hanc vocem tanquã oraculo missã
cum

cum accepisset, sic animum ad æquitatem composuit, ut in Præpositi Generalis potestate esse vellet. Interea Leonora Archidux, comperto quid ab ALOYSIO excusationis à primo obtenderetur, cum ea vna secundum Deum videretur esse ratio incommoda, quæ supra caput imminebant, avertendi, neque verò ab vlllo religionis instituto alienum putaret propinquos eo loco homines in gratiam redigere, (quippe quod sit caritatis officiû) cum Aloysij moderatibus egit, ut eum Mantuam mitterent. Itaque, ut petierat, factum est, quod in illi principis feminae vita item legimus. Duos iam annos ALOYSIVS in Theologiæ studijs exegerat, atq; in Tusculano multis cum alijs, quod autumnales feriæ essent, agitabat, cum eò veniens P. Bellarminus mandatum affert à Præposito Generali ut Romam redeat, atque Mantuam & Castilionem versus quamprimum iter conferat. Ille non amplius quartam circiter horæ partem moratus, nos omnes qui vnâ eramus, quod eius conuictu, sanctique exempli fructu tot mensis carituri essemus, grauitèr moerentes reliquit. Profecuti eum sumus omnes extra villam quandam quæ est Collegij. In regressu Robertus Bellarminus huius adolescentis virtutes sanctitatemque non sine egregiè propensè in illum affectus significatione, celebrare ingressè

ingressus, multa percensuit, quæ animos nobis vehementer pietate permouebant. Ibi singillatim etiam se existimare professus est Dei in illum gratiam confirmatam esse. Ad hoc negauit se excogitare posse quem alium, atque **ALOYSIVS**, **D. Thomas Aquinas** adolescens viuendi morem sequi poterit. Quæ verba complures cum audissent, memoriæque commendassent, tabulis etiã publicis testata esse voluerunt. Postquam Romam attigit, iussus à P. Generali in viam sedare, prius valedicendi gratia ad Cardinales propinquos suos adiit. Hic astantem Roboreo Cardinali cum repentina defectio ex debilitate emaciati corporis afflixisset, in lectum Cardinalis depositus est. is deinde **ALOYSIVM** nimix in extenuando vexandoque corpore asperitatis coarguit, atque hortatur, vt in posterum eius valetudinem curet diligentius. Cui ille, negauit, se quod sui officij esset adhuc exequi. Comes itineris datus est vnus ex operum domesticorum adiutoribus vir consideratus, cui cura sanitatis Aloysij commissa, ipsique Aloysio imperatum, vt in omnibus quidẽ, quæ ad valetudinem spectarent, socij præceptis pareret. P. Ludouicus Corbinellus vir grauis, ac de Romano Collegio optimè meritus, non ignarus quàm grauibus Aloysius excerceretur capitis doloribus, quanta potuit

Potuit contentione suafit, vt ad defendēdi solem vmbellam gestaret in via. at nō persuafit. Mane eius diei quo illi equitandum erat, par ocrearum in eius cubiculum allata est, quibus vir quidam illustri dignitate v-
 fus erat, idque iam eas induere paranti cō-
 memoratum est à quodam. Hoc audito A-
 L O Y S I V S veritus, ne eo nomine sibi datur
 essent, minime ijs se delectari ostendit. ita-
 que inter induendum identidem eas aspice-
 re quasi aliquam causandi materiam qua-
 rens. Id animaduertens socius: Quid viti-
 inquit, est his ocreis, fatin' ad pedem tuum
 conueniunt? cum ille taceret: sine, subiicit,
 has tibi demam, atque aliud accommoda-
 tius par afferam. ergo in vicinum conclauem
 in quo necessarium equitibus instrumen-
 tum seruatur, delatas non commutat, sed
 easdem in aliam duntaxat formam complica-
 tas refert, & probare iubet; num hæ for-
 tassis sint aptiores: A L O Y S I V S alias ratus,
 cum induisset: hæ verò, inquit, mihi quidem
 congruere videntur. ijsque deinde vsusest.
 Abijt Roma pridie Idus Septemb. anno M.
 D. LXXXIX. vna cum P. Bernardino Me-
 diceo perfamiliari suo, qui ad interpreta-
 das publicè sacras literas Mediolanum mil-
 fu superiorum proficiscebatur. Nunquam
 eo toto itinere suum precandi, in seipsum
 inquirendi, litanias recitandi, aliaque pie-
 tatis

tatis officia obeundi morem intermisit. nūquam siue in diuersorij, siue iter faciens alium quam de pietate cœlestibusque rebus sermonem instituit. Mirum quantum equisones loquentem piè, & reuerenter attenderint, se totos illi indicarint, nusquam ab eius latere discesserint, ipsum velut cœlestem hominem venerati sint. quæ in illo quidem hominum genere rarò reperias. Senis quædam superuacaneæ humanitatis officia quæ illi vsitatos religionis fines transgredi, & suæ naturæ, fortunæue conditioni tributa, aut à patris cuiusdam immodico in se amore profecta videbantur, ad eò respuit, vt neque ab illo Patre, neque à quoquam ceterorum pedes sibi, vt peregrè aduentantibus Societatis hominibus fieri mos est, elui sit passus. Imò socio confirmauit sibi priuatum illius Patris aduersum se studium, totque officiorum delitias displicere. Dulce illi fuit Florentiam primæ suæ pietatis, cœlestisque feruoris matrem interuallo reuifere. Inde, relicto Patre Bernardino Mediceo, quem eius cognati Medicei viri illius vrbs principes aliquot dies remorati sunt, Bononiam perrexit. Eò simul venit euestigio corona Patrum illius collegij, apud quos celebris iam erat eius sanctitatis fama, cingitur cumque illis extemplò in colloquium

V 2 dere-

de rebus diuinis venit. Vnum ibi diem moratus est, quo die cum eum Rectoris iussu ædituus urbem Iustratum deduceret, domo exiens rogauit ne vllius viæ præterquam ad templum, ædemue aliquam sanctitate conspicuam sibi dux esset. cetera enim sibi cordi non esse Ille obsecutus, aditis duabus tribusue ædibus, quarum erat illustrior cærimonia, domum eum reduxit. Vbi ventus est ad diuersorium, quod inter Bononiam, & Mantuam est Ferrariensis ditionis, caupo ambobus cubiculum in quo vnus esset lectus attribuit. Aloysij socius hominem seorsim admonet, religiosi moris non esse plures in eodem lecto cubare. alterum itaque lectum sibi commodet. Ille negare se id facere posse. alios lectos se nobilibus, si qui eodem vespere, suo hospicio uti velint reseruare. tum verò socium instantius idè flagitantem, & excandescens Aloysius quiescere iubet. cui ille: At enim hic caupo nobilibus suos lectos designat, quasi nos rustici simus. atqui tui certè rationem ducere debuit. Aloysius verò mirificè tranquillo animo, vultuque placido. *Ne successe, mi frater, nec enim equum bonum habes. nos siquidem paupertatem profitemur. Si ergo ille numero nos habet, quo nos esse profitemur, nihil est quod de eo queri possimus. Cæterum, sero eiusdem diei, postquam nemo homo præ-*

ret

rea accessit, socio mos gestus est. Mantuam inuectus, continuò Eleonoram Austriam feminam principem & annis grauem, & vitæ innocentia claram salutatum adiit, quæ vehementer læta reducem se eum videre, magnoque amore complexa, aliquamdiu familiares cum eo sermones contulit. Indidem Mantua certiozem de suo aduentu fecit Rudolphum germanum suum, atque is confestim misit, qui Castilionem illū perueherent. Eò profectus nullum præ se nuntium misit, sed vbi Castilionem deuenit hominem fortè obuiam Marchioni renunciare iubet se adesse. Ille hanc famam omnibus oppidi vicis diuulgat. Igitur ingens hominum multitudo partim fenestras obfidere, partim ex ædibus erumpere, pietatis insolitæ, & lætitiæ vndique argumenta edere; festum in modum resonare æra campana, tonare maiora tormenta, ciues prætereuntem submissis genibus venerari. nimirum tam illustris erat sanctimonix eius opinio, ad quos omnes honores incredibile memoratu est quàm erubuerit. Marchio ad imam arcem obuiam fratri descendit. vix è rheda se extulerat cùm quidam eius dittonis Aloysij conspectu confusus, Marchioni ad pedes prostratus, criminis nescio cuius veniam orat. Cui Marchio B. Aloysio se animaduersionem qua in illum vsurus fuisset

set condonare atque remittere testatus est. In arcem cū Marchione ingressum cōplures aulici, atq; alij pristino more Illustrissimū vocabant, atq; eius Excellentix meminerant, quæ appellationes dolorem ei incutiebat, & pudorem. Matrē, quæ in oppido D. Martini duodecimo miliario aberat, Castilione nō repperit; misso tamen nuntio de eius aduentu edocta, postridie cū duobus liberis admodum paucis Castilionem reuersa, è palatio in quo habitare solet, quod aliquanto interuallo distabat ab eo, quod erat Marchionis, Aloysium de suo accessu certiolem facit. Ille suo socio comitatus, cū ad eam esset profectus potius alicuius rei sacratæ ritu, quàm filij amore acceptus est. nā cū & materna charitas impelleret, neq; adesset quem vereri oporteret, non tamen amplexum aut osculum dedit, sed amore venerationi postposito, genibus nixa, submisso ad terram capite veniētem salutauit. neque id mirum. etenim iam inde à prima pueritia pro sancto eum ducebat, ac suum Angelum appellabat. Totum eum diem cū matre consumpsit, socio, ipsius iussu, omnium sermonum, quos de ijs quæ gererentur in causa, ferebant inter se particeps, atq; arbitro. verū vbi ille animaduertit suo cōspectu minui matri libertatē de quibus vellet negotijs confidēter conferendi cū filio,

capta

capta occasione educit se foras, ac precū coronam B. Virgini Matri pertexit. Inde sat longo interuallo reuersus ambos repperit fixis humi genibus comprecantes. Vesperis omnibus ad cubicula digressis ex focio requisit Aloysi^o, Quare discessisset: cui ille, sibi, inquit, indecens videri, quando mater vt tantis locorū interuallis filij copia sibi fieret à Præposito Generali impetrauit, nunc impediri ne præsentē ad arbitrium frui, iuu-umq; illi sensum omnē possit exponere. Igitur alijs cum nobilibus fæminis, præterquam cum matre, colloquēti, præsto, vt iuberet, libenter affuturum. neq; cōtra id responsū Aloysius quicquā tetēdit. Tenuit se complures dies Castilione, per quos singillatim à Marchione alijsq; de negotijs, ac dissidijs quæ illi essent cū Duce Mantuanorū, erudiebatur. Interea incredibile memoratu est quā præclara sēper omnibus vbiq; è quauis opportunitate virtutū documenta præbuerit. Nusq; per oppidū nisi pedibus ire, licet matris fratrisq; voluntate nūquam non rheda à tergo esset, tantique essent concursus salutantium, vt pileū perpetuò præ se ferre cogeretur. Agere promiscuè cum quouis, ea humilitate, mansuetudine, submissione quasi eorum postremus esset. A nemine externo sibi vnquam seruii passus est. Si qua re eguisset, socij potius operam

requirebat. at ne ab hoc quidem vllum, ni-
 si necessarium, vtrò, & prope reluctanti
 delatum officium admittebat. Siquidem in
 suis necessitatibus præstolari solebat, dum
 alij, ipso nihil petente, ad ferendam sibi
 opem diuinitus mouerentur: Ac ni-
 si aliter superioribus, quos consulue-
 rat, visum esset, non ad maternam aut fra-
 ternam, sed Archipresbyteri domum diuer-
 tisset. Quamdiu Castilione versatus est, ma-
 ximam omnibus in rebus continentiam
 adhibuit. itaque nihil vnquam è paterna
 domo postulauit. quid quod cum eum hy-
 ems, & frigidissimæ tempestates oppressis-
 sent, mutatisque vestibus opus esset, nun-
 quam tamen adduci potuit, vt à suis eas sibi
 parari pateretur, sed cum Rectorem Bri-
 xianum de sua, socijque penuria edocuis-
 set, ab eo togas aliaque necessaria vestimen-
 ta, quæ iam alijs in vsu fuissent (nam noua
 nolebat) accepit. Matri etiam atque etiam
 oranti, ne duas subuculas Martuanas, quarum
 alteram ipsi, alteram socio offerebat, recu-
 sare, negauit se quicquam eorum posse ac-
 cipere, quæ tam libenti animo missa fecis-
 set. Non destitit tamen illa cum socio age-
 re, vt eas Aloysium accipere iuberet. ille
 mane ad eum venit cum inibi esset, vt sur-
 geret, atque vnam porrigit, & recusanti:
 Mater, inquit, Dei amore hanc tibi donat
 elemo-

eleemosynæ nomine. quando igitur nunc
eges, nolo eam abijcias. simulque subuculâ
illi induere aggreditur. Aloysius audito
eleemosynæ nomine, & socij imperio co-
actus, nihil præterea repugnauit. Item lin-
teis quæ in Collegio Romano abeunti data
erant, iam propè detritis impetrare nõ po-
tuit mater, vt exiguum aliorum numerum,
quæ pro sua in eum pietate ipsa consuerat,
vellet accipere, sed obsoleta refici iussit. Ad
extremum socius cum necessitas premeret,
commemorato item eleemosynæ nomine
ægrè eum perpulit, vt modicam admodum
eorum partem habere vellet. Nemini dome-
sticorum, aut alienorum mandatum vllum
vnquam dedit, atque in ea domo instar ho-
minis peregrini, ac mendici, qui Dei causa
hospitio acceptus esset, verecundè, & circũ-
spectè versabatur. Quando negotij causa
Marchionem conuentum cupiebat, quod
eum interpellari, aut alieno tempore ad-
moneri nollet, aditum in exterioribus cu-
biculis opperiebatur. Ad eius mensam nihil
repugnabat, quin sibi cæterorum more mi-
nistraretur: in matris verò ædibus, cui nihil
erat optatius, quàm filio obsequi, plus sibi
libertatis vindicâs, ne super pateram, prin-
cipum more, cyathi sibi porrigerentur, po-
tionem sibi in mensa, Societatis more vt
apponerent, orabat. minimi cibi, ac potus,

V 5

pro

pro sua consuetudine erat. neque cuiusmodi essent morabatur. scilicet diuturno sensus suos frenandi usu, gustatum funditus sustulisse videbatur. Matri quippiam quod bonum, aut alio aliquo melius esse diceret, præbenti gratijs actis, eo deinde abstinebat. Socio dicere solebat. *Deus bone! quam bene nobis est domi nostræ? Mihi certè quilibet noster, quamuis tenuis victus, maioris, quam dapes omnes, quibus hæ mensæ onerantur, cibi esse videtur.* Nullo vnquam, ne socio quidem induendi, aut exuendi administro vti sustinuit. Caeterum quod habebat sinistro brachio inustum, adeò sine cuiusquam ope curabat, vt Socium interuenientem, ac dum alium vincendi modum præcipere studet, digitum modicè admoventem, confestim se tangere vetuerit. Ea erat modestia, tamque cauebat, ne cuiquam committeret, quod ipse præstare posset. In materna, & si licebat, etiam fraterna domo lectum sibi ipse sternebat, ad focij quoque lectum sternendum operam suam promptè commodabat. eo tamen animaduerso ministris aulicis curæ fuit, illum diligentia sua antecapere. Valentudinis tuendæ curam omnem adeò negligebat, vt de eâ nunquam nisi focij admonitu, vel cogitationem fusciperet. Solitudine valdè delectabatur. matris tamen congrega-

lum,

sum, quæ & pietatis esset amantior, & solatij indigeret, minus auersabatur. Mane simul è lecto prodierat iustam horam orando ducebat, sacro aderat, preces canonicas maiores recitabat quotidie, coronas item sacrarum precum, hasque interdum cum socio, sic ut psallentium ritu inuicem responderent. si quid interdiu rapere poterat subseciui temporis; *Frater*, inquitabat socio, *eamus paulisper precatum*. Vespere tres ipsas horas quotidie remotus ab omnibus agebat. Antequam quieti se daret Litanias pronuntiabat, & conscientiam suam inspiciebat. Archipresbytero peccata confitebatur, & festo quoque die in præcipuam ædem, quæ est DD. Nazarij, & Celsi itabat rei diuinæ spectandæ, & Sanctissimæ Eucharistiæ sumendæ. quo tempore ingens ad eum videndum populus confluebat, non sine iudicijs erga eum pietatis, & doloris de tam boni principis iactura. Quo die festo primum eum venit, tanta hominum qui spectatum concurrerant, multitudo templum impleuerat, ut veniret illi in mentem sermonem habere, hortarique omnes ad metuendum in omni vita Deum, & sancta sacramenta frequentanda. Abstinuit tamen quod compositis prius fratris negotijs à sua domo virtutis exempla præbendi initium faciendum putaret. Socio nullum unquam verbum dixit asperius nullo eius facto

facto

facto se offensum præ se tulit, quin potius ipse eius sententiæ cedere, & mira facilitate menti suæ imperare, vt cum illius iudicio congrueret: in omnibus, quæ ad sanitatem spectarent, illi auscultare: socius verò, eius sanctimoniam mirari, candore, & simplicitate quam in omnibus rebus præstaret, itè, excellentia animi, qua mortalia omnia, hominumque rationes pro nihilo duçeret, plurimū capi. Multa per id tempus itinera vnà fecerunt, Brixiam, Mantuam, atque aliò, quò eos negotiorum ratio vocabat. ibi per viam Aloysius ab ijs quæ in oculos incidit animum traducebat ad Deū, & bene prolixos de diuinis rebus sermones ingrediebatur, quorū, ne socio quidem defatigato, aut aliud quiddam iniiciente, finē faciebat. Fuit cum ei Castellum Godefridi proficiscendū esset, vt cum Alphonso patruo suo, eius loci regulo ageret cuius ipse, nisi religionem maluisset, hæreditatē erat aditurus. Discedenti Marchio famulos addidit, quos contrecusare minus ausus, vbi Castilionem egressus est omnes ab se dimisit. Rhedarij deinde, qui aberrarat de via, vitio factum est, vt hora altera ab occasu solis, portis iam clausis Castellum Godefridi deuenirent. quoniam verò oppidum est inprimis munitum, quò tali tempore aditus nullus dari consueuerat, fuerunt singillatim vigiles docen-

docendi, quinam essent, & quorsum veni-
rent, ac tantisper præstolandum, dum de
omnibus ad principem referretur. sat lon-
go interuallo, ecce tibi panduntur portæ,
pons submittitur, exoritur magnus nobili-
um principis affeclarum numerus faces
gestantium. In ipso oppidi ingressu
densum armatorum agmen, à porta
vsque ad principis palatium, ex vtra-
que plateæ parte medium stipant. ipse
princeps obtiniam progressus ingenti læti-
tia & honore venientem accipit. atque in
conclauæ regio apparatu conuestitū, lectisq;
magnificis instructū profecutus, locū ei ali-
quantisper se confirmandi reliquit. Ibi A-
loyfius, vt erat ab his rebus alienus, vbi se
tot honoribus cumulatum, atque in eā ha-
bitationē tam splendidè ornatā delatū vi-
det, conuersus ad socium: *Heu! inquit, mi frater:*
Deus nobis hoc vespere sit propitius. & quò tādē
ob peccata nostra delapsi sumus? Viden hęc cōcla-
uina, hos lectos? quanto tandem nobis melius esset,
procul ab his obsequijs & opportunitatibus, in cu-
biculis illis nostris nudis, viuisq; lectis iacere? Ita-
que tot honorū impatienti nihil erat lōgius
quā dū expeditis negotijs abscederet. Igitur
postridiē Castilionē redit, vnde satis iā de
omnibus eruditus, vt cū Duce conficiat,
Mantuam se transfert. Ibi aliquot hebdo-
madis in Collegio Societatis per interualla
mora-

moratus, tam illustri omnibus sanctitatis
 documento fuit, vt Patres, qui tum in eo
 versabantur, hodieque de eius modestia,
 humilitate, despectu sui, obsequio ac reue-
 rentia erga cæteros, incredibili morum
 grauitate, quæ cum egregia simplicitate,
 candoreque animi in congressibus, con-
 iuncta erat, admirabilia quædam prædi-
 cant. Mente semper erat ab his mortali-
 bus rebus alienata, atque in Deum sub-
 uecta, tamque arctè cum eo consociata,
 nihil vt faceret, aut diceret, cuius non il-
 lum testem ac spectatorem intueri vide-
 retur. Igitur Patres ad illam velut præcla-
 rum omnium virtutum exemplar aspicere,
 eoque conspecto pietate magis ac magis in-
 flammari. etenim ex eius vultu tantus san-
 ctitatis splendor elucebat, vt in eo expres-
 sam B. Caroli Boromei Cardinalis imaginem
 se cernere testarentur. Administrabat id
 temporis Collegium Mantuanum P. Pro-
 per Malauolta olim à B. P. Ignatio fundato-
 re, & parente Societatis nostræ ad eam ag-
 gregatus. Is adolescentis sanctimonia, gra-
 uitateque perspecta, non abs re futurum
 duxit, si feria sexta sermonem ad Col-
 legium Patrum haberet; quod munus so-
 lis Sacerdotibus, ijsque natu & auctoritate
 prouectis, nunquam autem sacerdotij ex-
 pertibus, demandari mos est. Ille verecun-
 datus

datus principiò, paruit tamen, ac super illis verbis Christi *D. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos*, tanta diuini Spiritus vi, & feruore eos ad caritatem inter se hortatus est, vt mirifica omnès voluptate perfunderet. Exorditur deinde negotium, cuius gratia venerat, cum Duce transigere. tametsi non prius apud mortales illud aggressus est, quam cum Deo in cuius manu hominum corda sunt, omnia constituta haberet, à quo iam modum tam formidolosus rebus exorarat. id cum publicè consignatis testimonijs, tum ex ipso rei euentu liquidò constat. Siquidem primo cum Duce congressu, sesquihoræ spatio, litibus omnibus compositis, omnibus, quæ postularat, impetratis, finem ijs attulit. Ac licet Dux acerbissima indignatione, aduersus Marchionem à calumniatoribus esset incensus, & **A L O Y S I V S** qui propius Marchionem, quam Ducem contingeret, humanum in modum rem consideranti, animi alteram in partem propensioris suspicionem mouere posset: neque verò causæ Duci deessent, quarum obtentu, **A L O Y S I I** preces posset abijcere. quippe qui neque à Principibus, & illustribus viris, qui item con-

cor-

cordiæ auctores fuerat, flecti se esset passus, tamen postquã tã sanctam in eo mentẽ, rectissimũque animi sensũ cõperit, nihil abnuere ausus, manus dedit, seque eius bonitati, & æquitati confisũ, ad eius arbitrium omnia facturũ recepit. Non defuere qui pacificationem tanti ad Dei honorẽ momenti impedire, aut certẽ prolatare niterentur, inter alios verò fuit homo graui auctoritate, qui Duci suaderet, vt quando ei sētentia iã esset hoc consiliũ sequi, non id solius Aloysij precibus daret, sed tantisper rē extraheret, dũ Principum illorum, qui eum anteuertissent, rationẽ haberi liceret. Huic respondit Dux, certũ sibi esse negotium iã mox expedire, se quod faceret, vnus Aloysij caussa facere: alia enim gratia nunquam facturum fuisse. id quod omnibus admirationem mouit. Accepit Aloysius à Tullio Petrozzario V.C. capita omnium, quæ criminose Marchioni obijciebantur, egitque vt ille de singulis Duci se purgaret, qua purgationẽ, cùm eam Aloysius attulisset, cumulatẽ Duci satisfecit. secundum hæc reuersus Castilionẽ Aloysius Marchionẽ perducit ad Ducem, à quo ille summa humanitate acceptus, rogatusque est, vt secum meridie in prandio, reliquo die in ludis & oblectamentis esse vellet. instanti Duci vt Aloysius etiam secum pranderet, adduci nõ

potuit

potuit vt condiceret, sed ad Collegium Societatis reuertit. cum idem Marchioni diceret, ac certe curandum esse, vt à prandio rediret ad Comœdiam, subridēs Aloysius, negauit id suo socio placere. Eodem tempore Dux Sulphurinum, eiusque ditioni subiectam omnem oram restituit, cessitq; quam hactenus B. Aloysij hæredes, ac fratres hodieque perpetuò obtinent. Gratia inter Ducem ac Marchionem ad hunc modum summa cum omnium lætitia, & admiratione qui hanc causam pro desperata habuerant, composita, aliud quiddā prauū in vulgus exempli, quod ab ipso Rudolpho Marchione edebatur, de medio tollere ingreditur. Is enim captus amore cuiusdam puellæ honesto quidem loco, & patre satis opulento natæ, sed longo interuallo ipsius generi imparis, cum illa forte domo esset egressa, rheda vndique probè septa inclusam, foras in voluptarium suum quoddam prædium abduci iusserat. Porro cum cæcus & iuuenilis ardor cū summa potestate coniunctus in hanc eum labem impulisset, tantum tamen in eius animo Dei timor, rectaque educatio momenti habuit, vt eam non per flagitium, irato Deo, sed legitimis sibi nuptijs copulare: & sibi suæque familiæ potius notam inurere, quā letiferi peccati consuetudine immerfus, Dei que gra-

tizæ perpetuò expers, puellæ animi salutem
 famamque perdere decreuerit. Ergo facta
 ab Episcopo potestate secretò eam sibi vx-
 orem domum ducendi 8. Kaléd. Nouemb.
 anno M. D. LXXXVIII. coram Archipre-
 bytero, necessarijsque testibus eam sibi iu-
 xit, inque legitimo deinde matrimonio se-
 per habuit. Verùm quòd metueret ne hac
 necessitudine cum cæteros sui sanguinis, tã
 verò præcipuè Alphonsum patrum, cui
 in ditione Castelli Gotfredi successurus
 erat, irritaret, non eum modo sed matrem
 etiam suam, celabat. Illa igitur rei, vt erat,
 ignara Aloysium orat, vt pro auctoritate
 qua apud Marchionem polleat, quippe cui
 ille non modo Marchionis titulum & opes,
 sed hanc etiam cum Duce gratiam, suarum-
 que rerum pacatum statum, acceptum se-
 rat, perficere nitatur. vt huius puellæ con-
 suetudinem abrumpat. Egit ALOYSIUS
 has partes sane ardentè. At ille aliud et
 alio quotidie causatus, fratrem suum absol-
 uere, & tempus proferre studebat, sic tu-
 men vt se in officio futurum polliceretur.
 ALOYSIUS ratus quod præsens non impe-
 trasset, eius postea nullam partem in manu
 sua fore, eò tandem hominem perpulit, vt
 vt se illi morem gesturum, & quando mor-
 Mediolanum ipse cogitaret, eò venturum
 rationem cum eo rei gerendæ initurum
 eius

eiusque
 ret. Ha
 vii. Ka
 Medio
 suis stu
 uit. Cin
 fidei su
 facit, ac
 iam acc
 Deo gr
 nit. Acc
 aurem
 frequ
 pati po
 dito, d
 xus per
 nem ac
 trimon
 illa pu
 cognos
 pa, in q
 gratia v
 bus, de
 tere, q
 ente
 pfit, &
 it. Mu
 concub
 publico
 plum

eiusque consilio obsecuturum esse sponderet. Hac sponfione accepta ALOYSIUS VII. Kalēd. Decemb. anno M. D. LXXXIX. Mediolanum se recipit, ibique consuetis suis studijs, & pietatis functionibus inuoluit. Circa Ianuarium Rudolphus Marchio, fidei suæ liberandæ & ipse Mediolanū iter facit, ac die festo prima luce, cum Aloysius iam accepta Eucharistia, in Odeo agendis Deo gratijs esset intentus, ad Collegium venit. Accurrit præproperè ianitor, eique in aurem: Frater tuus, inquit, Marchio adest, frequenti comitatu, neque longas moras pati potest. ALOYSIUS nullo verbo reddito, duas ipsas horas immotus, genibus nixus perseverat, ac tum demum ad Marchionem adit. Ille factum ei suum ordine, matrimonijque Societatem, quæ sibi esset cum illa puella, aperit. Aloysio voluptati fuit cognoscere abesse fratrem suum ab ea culpa, in qua esse ferebatur, ac vereri sine Dei gratia viuere. interea velle se, ait, à grauius, doctis que patribus consilium exquirere, quid in ea re facti opus esset. Assentiente Marchione de ea & Romam scripsit, & Mediolani disceptandam proposuit. Multi censuerunt, Marchioni, quod concubinatus infamiam, qua pessimo publico, flagraret, turpitudinisque exemplum tolleret, necessariò rem in aper-

tum proferendam esse. Hanc eruditorum sententiam tam efficaci oratione fratri exposuit, ut eum quo vellet induceret; atque ipse propinquos deleniendi negotium suscepit. Hæc cum deliberata haberent, Marchioni persuadet Aloysius, uti totius vitæ labores confessione expurgeret, & diuina Eucharistia pascatur. Vbi deinde Marchio Castilionem reuertit, & Aloysius alio socio comitatus eodem se confert. eò cum peruenisset ad 10. Kalend. Mart. duo se, ait, continentera instituisse. prius seculi; hoc Dei, & Ecclesiæ (huius matrimonij negotium intelligebat) causa. Marchioni auctor fuit, ut matri, alijsque quorum referebat, rem vitæ gesta esset aperte ediceret: & ipse Aloysius, ut omnem prauum hinc exempli sumendum materiam omnibus eriperet, eam populo promulgauit. tum fratrem horatus est ut puellam benè, & Christianam in morem tractaret. Præterea Ducem Mantuanum, ambos Cardinales Gonzagas, qui tum vivebant, aliosque principes necessarios suos de his fecit per litteras certiores, orauitque ut quod Marchio, depellendi ab animo suo grauis culpæ periculi, honori que puellæ consulendi causa fecisset, id ne ipsi in malam partem acciperent. Ab his omnibus responsum ex animi sui sententia tulit. Sed in primis operam in eo posuit, ut Alfonso patris suo

fuo factum probaret, ac commendaret. quare eo demortuo, ipsius ditionem Rudolphus hæreditate accepit, quam postea Franciscus Marchio, qui hodie rem gerit, pro Medolensi Duci Mantuæ concessit. Itaque ipse optimo nunc iure, summaque potestate Medolæ imperat, estque ea à Cæsare deinde ditioni Marchionis Castilionensis annexa, atque inserta. Vulgato hoc matrimonio, occasionem cepit ALOYSIVS laborandi, ut complures qui concubinas sibi sociarant, matrimonium inirent, atque itè ut minimè leues discordiæ restingerentur. Rogatus à matre ut sermonem haberet in æde sacra, de eo socium suum consuluit. tum verò sabbato quodam eum habuit in æde Sodalitatis, cui à Disciplina nomen, vicina templo S. Nazarij, ac tametsi quanto maximo silentio fieri posset, dicere conaretur ac proindè vetuisset ære Campano signum dari, templum tamen confertum hominibus repperit. Dixit eleganter & piè, hortatusque est omnes ut postridie, qui erat dies Dominicus Quinquagesimæ, postremus Hilariorum, ad Sanctam Eucharistiam venirent. ac tanto ardore vocanti paruerunt, ut necesse fuerit Sacerdotes, ac Monachos totam eam noctem audiendis confessionibus distineri. Postridie mane Eucharistiam acceperunt Mater Aloysij, Frater Marchio,

X 3

eius

eius coniunx, alijque homines septingenti
 Ipse Aloysius sacerdoti sacrificanti, & vinū
 abluendo ori omnibus ad facram mensam
 accumbentibus ingenti sua cum voluptate,
 & præclaro omnibus exemplo ministravit.
 à prandio ad explicationem doctrinæ
 Christianæ ab omnibus reditum est.
 Familiæ suæ, fratrisque rebus ad hunc mo-
 dum compositis, Mediolanum versus iter
 intēdit ad xi. Kalēd. April. anno M.D.XC.
 cum eodem anno 7. Idus Martias annum
 alterum & vigesimum suæ ætatis exegisset.
 Quia verò asperrimis frigoribus, quib⁹ hy-
 berno tempore in Gallia Cisalpina horrent
 omnia, manus ei intumescebant, rumpebā-
 turque vt etiam sanguine manantes videre
 liceret, complures miseratione eius permo-
 ti, contendebant vt chirothecas, aut aliud
 simile tegmen gestaret. at ille dura patien-
 di, sui que asperrandi amore ardens, nullo
 vnquam huius generis præsidio vt se mun-
 deret adduci potuit. Mediolanū profectus et
 itinere Placentiam diuertit, vbi simul Col-
 legium attigit, quidam è Patribus ad cubi-
 culum eum salutatum, atque, vt peregrina-
 beuntibus, aut aduenietibus Societatis mo-
 res fieri amant, amplexum aduolat. ibi cum
 obsoleto panniculo calceorum sordes de-
 tergētē offendisset, ea species vehemētē
 hominis animum ad pietatem, salubrem
 dolo

dolorē accēdit. nam & in ipsius ore sancti-
monia quædam enitebat, & hoc vili mini-
sterio intentum cernebat, quem se olim scē-
culi opibus florentē, frequenti q̄; famulorū
cohorte stipatum Parmæ vidisse memine-
rat. Postquam denique Mediolanense Col-
legium Societatis intrauit: *En* inquit, *quantū*
mibi solatium præbet quòd me videam pedem de-
nudò domi nostræ fixisse; in quali nimirum esset, qui
brumali tempore, è medio gelu, quo prope diriguif-
set, in mollem, calentemq̄, lectum transferretur.
etenim tale frigus à domicilijs nostris disiunctus sē-
tire videbar; tali nunc, ijsdem redditus suauitate
fruor.

CAPVT SEPTIMVM.

DE PRÆCLARIS VIRTVTVM
exemplis, quæ eò breui tempore, quo
Mediolani versatus est,
de se dedit.

QVemadmodum neque ignis inflam-
mādi, neq; lux illuminādi, neq; præ-
stans vnguentum fragrandi finem vllum fa-
cit: ita neq; B. Aloysius ardenti oratione a-
liorum animos accendere, neq; insignium
exemplorum lumen præbere, neq; suauem
virtutum, quæ in eius pectore erant re-
conditæ, odorem diffundere vnquam
cessans,